

מוסרי דעת ונתיבי תורה מהיכל רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

• ישיבת פוניבז' •

פרשת בלק תשפ"ג

• כס"ד •

"מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות"

כל מה שיש לו משועבד להיפך, כלום לא לעצמו. במלחמת ארבעת המלאכים היה לו ניסו עצום, הרי על פי דין הכל היה שלו, אבל הוא לא הסכים לקחת כלום, אפי' שרוך נעל, וזה למעלה מההשגה הפשוטה של כל אחד, ובזכות הוויתור הוא זכה לציצית ולמצוות חליצה, וכמבואר במדרש רבה (בראשית מ"ג, ט) "א"ר אבא בר ממל א"ל הקב"ה את אמרת אם מחוט, חיך שאני נותן לבניך מצות ציצית וכו'. ועד שרוך נעל חיך שאני נותן לבניך מצות יבמה וכו'". וכך בכל חייו של אברהם הכל היה במהלך הזה, וזה שורש ההבדל בין אברהם אבינו לבלעם הרשע.

וזה מה שחז"ל אומרים לנו כאן, תלמידיו של אברהם אבינו יודעים להשתמש עם החכמה לרוחניות ולעמוד בניסיונות ולהיטיב, ותלמידיו בלעם משתמשים עם החכמה כדי להרבות עוד גשמיות ולהרע.

שעבוד החומר נמדד בהתגברות יומיומית על הרצונות הטבעיים

והזמן שבו רואים היכן האדם נמצא זה לא בזמן שלומד חכמה, שם כולם לומדים באותה הצורה, המקום שבו נבחן האדם הוא כשהוא קם בבוקר מה הוא עושה, שעה זו היא נקודת הזמן שבה האדם מחובר בצורה הכי חזקה לגשמיות. באדם יש חלקים של רוחניות וגשמיות, ובאופן כללי שניהם מסתדרים ביחד, וגם בזמן שהוא אוכל ומתעסק עם צרכי הגוף, אמנם זה עסק של גשמיות אבל אין זה סותר את הרוחניות, הראש ממשיך לעבוד כל הזמן ויכול להתעסק עדין ברוחניות. אבל בזמן שהאדם ישן כולו גשמיות, וכמו שמובא במדרש רבה (שם ח, י) "כך בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש, מה עשה הקדוש ב"ה הפיל עליו תרדמה וידעו הכל שהוא אדם", מלאכי השרת רצו להגיד שירה לפני אדם הראשון, הם חשבו שהוא בדרגה גבוהה, וכשהקב"ה הפיל עליו תרדמה, וראו שישן הבינו שהוא רק אדם.

כשהאדם הולך לישון וכשקם משניתו הוא נמצא בשיא הגשמיות וכאן הוא נמדד, וזה מה שאמר בלעם, זה המעלה של עם ישראל, בזמנים הללו רואים איפה הם נמצאים, בבוקר הם קופצים מהמיטה, מתגברים כארי "וכארי יתנשא", הוא מתנשא אפי' אם אין לו כוח, הוא קופץ, השאיפה יותר חזקה מהכוח הטבעי. וכשהיהודי קם בבוקר הוא רץ, הוא רץ לחטוף מצוות, וכשהוא הולך לישון הוא קורא קריאת שמע, מקבל עליו עול מלכות שמים, וכל שינתו היא אחרת, ובזה נמדד יהודי.

מי שרוצה לבחון את עצמו היכן היא דרגתו, ובכמה הוא מכפיף את הרצונות הגשמיים לחיי הרוחניות - המדד הוא לא אם הוא לומד סדרים ארוכים ומתפלל בכוונה. המדד הוא באיזה צורה הוא קם בבוקר, ובאיזה צורה הוא הולך לישון, ובזה נמדד יהודי וזה ההיכר.

"אם יתן לי מלא ביתו כסף וזהב, לא אוכל לעבור"

בלעם אמר לעבדי בלק (במדבר כ"ב, ח) "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ד' אלוקי לעשות קטנה או גדולה", חז"ל לומדים מהפסוק הזה שבלעם היה בעל נפש רחבה ואהב כסף, זה היה המושגים שלו ולכן הוא ביקש כל כך הרבה ממון. ושמעתי להקשות שגם במשנה באבות (ו, י) מוזכר דבר דומה "אמר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד וכו', אמר לי, רבי מאיזה מקום אתה, אמרתי לו, מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני. אמר לי, רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דנרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, אמרתי לו אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, אני דר אלא במקום תורה", ולכאורה גם בלעם אמר כדבריו של רבי יוסי בן קיסמא שגם בעבור תמורה של הרבה דינרי זהב אבנים טובות ומרגליות

"הן עם כלביא יקום"

בברכותיו של בלעם הוא מזכיר במיוחד את השורשים של עם ישראל, את הגאולה העתידה לבוא, מעלות עם ישראל. וכשהוא דיבר על המעלות לא הזכיר את התרי"ג מצוות, אלא התמקד במספר דברים.

אחת המעלות של עם ישראל שבלעם אומר (במדבר כ"ג, כ"ד) "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף", ומפרש רש"י "כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות, ללבוש טלית, לקרוא את שמע, ולהניח תפילין. לא ישכב - בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו. כיצד קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום", המעלה של עם ישראל זה שהם קמים בבוקר מוקדם וקוראים קריאת שמע בבוקר ובערב ומניחים תפילין.

"מתלמידיו של אברהם אבינו"

בלעם היה חכם גדול והוא ידע שהוא שונה מעם ישראל, וידועים דברי המשנה "כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו. ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, רוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם" (אבות ה, ט), זה שורש ההבדל בין אברהם אבינו לבלעם הרשע.

ולכא' דברי המשנה צריכים עיון רב, שהרי בעצם האדם מטבעו נולד עם טבע רע, וכמו שכתב רבנו יונה (שער ג, ל"ו) "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך (דברים ט"ו, ז). הוזהרנו להסיר מנפשנו מדת האכזריות, ולנטוע בה נטעי נעמנים, הם הרחמים והחסדים הנאמנים", על האדם לבער את מידת האכזריות שנמצאת בו מטבעו. ומטבע האדם להיות בעל גאווה ובעל תאוות, והעבודה שלנו היא להוציא ולשרש מידות אלו מאיתנו. והנה להיות מתלמידיו של אברהם אבינו, הכוונה בזה ללמוד ממידותיו של אברהם אבינו איך לעבוד ולזכך את המידות והתאוות ולהגיע למידות טובות, אולם מה שייך להיות מתלמידיו של בלעם, והרי בלעם אינו מלמד למידות רעות, שהרי בכדי להיות בעל מידות רעות לא צריך רב'ה לזה, כל אחד יכול להיות בזה מחכים את רבו, ומטבעו אם הוא לא יעשה כלום הוא יהיה אדם רע, שכל אחד מטבעו הוא בעל מידות רעות, וא"כ במה שייך להיות מתלמידיו של בלעם.

ונראה לבאר דברי המשנה, שההבדל המהותי בין אברהם אבינו לבלעם הרשע הוא בשורש המעשים, מה עושה אדם שקיבל משמיא כוחות עצומים ולאילו מטרות הוא משתמש באותם הכוחות. בלעם הרשע היה חכם גדול, ובחכמתו הוא ידע איך להשיג הרבה כסף, הוא 'מכר' ברכות וקללות, מי שרצה ברכה או קללה היה משלם. בלק שרצה שבלעם יקלל את עם ישראל היה מוכן לשלם לו הרבה כסף. בלעם קיבל מהקב"ה מתנה עצומה, היו לו כישרונות עצומים, והוא לקח אותם והשתמש בהם לעולם הזה, כדי להרוויח כסף וכבוד וכי"ב.

ומנגד, לאברהם אבינו גם היו כוחות עצומים, הוא ניצח את ארבעת המלאכים, הוא יכל להרוויח ממון רב, אבל הוא לא לקח כלום "מחוט ועד שרוך נעל" (בראשית י"ד, א), ופשיטא שאם היה מעשה זה מגיע לידי בלעם היה לוקח הכל. בלעם לקח את כל כוחותיו והשתמש בהם כדי להרוויח לעצמו.

בלעם ניצל את כל כוחותיו ומעלותיו לרווחים גשמיים ולרעה

בלעם לימד את תלמידיו שאדם שקיבל את מתנת החכמה - ישתמש בזה כדי להשיג הנאות. ומי שמנחב את חכמתו רק להנאות העולם הזה ולרווחים אישיים, ממילא יש בו עין רעה, רוח גבוהה, נפש רחבה, כל חוכמתו משתעבדת בכדי להשיג זאת. אבל אצל אברהם אבינו

התורה עדיפה, ומהי הטענה על בלעם שאמר "לא אוכל לעבור את פי ד'", ומהו החילוק?

ולכאורה הביאור בזה הוא שבלעם אמר לבלק שגם אם הוא יתן לו מלא ביתו כסף וזהב הוא לא יוכל לקלל את עם ישראל, ולבסוף אחר שלא הצליח לקלל בלק בא בטענה לבלעם, ובלעם ענה לו: "הלא גם אל מלאיכך אשר שלחת אלי דברתי לאמר. אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר וגו'" (במדבר כ"ד, י"ב-ג'), הוא טען לו שהוא כבר הזהיר אותו שלא יועיל כסף וזהב, הוא לא יוכל לעבור את פי ד'.

אבל האמת היא שבלק צודק. כי בדבר שניתן למדוד בכסף הכל תלוי באדם מה הוא יעדיף, רבי יוסי בן קיסמא אם הוא היה רוצה הרבה כסף הוא יכל לקבל ולעבור למקום שאינו מקום תורה, ומה שהוא יותר על כל הכסף זה משהו גדול, ויתור אמיתי, אולם בלעם רצה רק כסף, תאוות הממון שלו עיוורה את הכל, הוא היה רגיל למכור את כל מה שיש לו בעולם תמורת תאוות עולם הזה, ולכן גם כאן הוא נפל בזה שהוא חשב שזה בכלל אפשרי לעבור את פי ד' תמורת כסף.

אין מציאות לפגוע בתורה

ושמעתי מרבינו הגדול מרן ראש הישיבה האבי עזרי צוק"ל שסיפר שבשעתו כינסו ברוסיה אסיפה לתיקון התלמודי תורה. היו שם נציגי הממשלה, וגדולי הדור מרן הבית הלוי זצ"ל, רבי דוד קרלינער זצ"ל, רבי יצחק אלחנן זצ"ל, וגם נציגי המשכילים. בפתח האסיפה אמרו גדולי ישראל שהיו שם שאין להם מה להגיד ושקודם ידברו המשכילים, נעמד שם גביר גדול מר פולקוב שהיה תומך בכולם, בישיבות ובאוניברסיטאות, והוא היה מיוזמי הרעיון, ואמר שהם לא רוצים חלילה לפגוע בתורה, אלא רק לעשות כך וכך, מיד קם הבית הלוי ואמר שעכשיו כבר יש לו מה להגיד.

הנה בלעם אמר "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ד' אלוקי לעשות קטנה או גדולה", ולכאן נשמע שזה דרגה גדולה, הרי הוא מוכן לוותר על מיליארדים של כסף וזהב ולא לעבור את פי ד'. אבל האמת היא שזה מראה על חטאו, והמשיל בזה הבית הלוי זצוק"ל את החילוק, אם אדם יגיד לחברו שאם יסטור לשר הפלך של ממשלת רוסיה, יקבל בתמורה אלפי כסף וזהב, הוא יענה לו שאפילו בעד כל הכסף שבעולם לא יעשה את זה. אבל לעומת זאת אם יגידו לו שירים בניין לגובה, האם שייך בזה להגיד שהוא לא ירים את הבניין הזה אפ"י בעד מיליארדים? והרי הדבר כלל אינו ביכולתו, בין אם ירצה בין אם לא ירצה, ואין כאן 'ויתור' מצידו על כל הכסף והזהב בכך שהוא לא מרים את הבניין.

כך היה גם הדבר אצל בלעם, הוא ידע שהוא בכלל לא יוכל לעבור את פי ד', בין אם ירצה ובין אם לא ירצה, ומדוע הוא מזכיר שגם

תמורת כסף לא יעשה כן, והרי אין יכולת כזו וזה לא דבר ששייך לתמחר בכסף, אלא שהוא מרמז לבלק שבעצם הוא יכול לעשות כן, וכי אתה חושב שבעד כסף תעשה את זה - אתה חושב שאתה יותר מהקב"ה. ולכן מה שכביכול בלעם 'ויתר' על כל הכסף והזהב בכדי לא לעבור את פי ד', אין בזה שום דרגה, מפני שהוא ידע ששום כסף שבעולם לא יוכל לעזור לו, ואין ביכולתו אף פעם לעשות משהו נגד הקב"ה.

ואמר הבית הלוי לנאספים שכן העניין גם לגבי הנושא הזה, בתורה אי אפשר לפגוע, אין מציאות כזו - בין אם תרצו ובין אם לא תרצו, התורה תשאר כמו שהיא, והאסיפה התפזרה ולא קרה כלום. וזו הסיבה שבלק צדק בטענתו על בלעם.

האדם קובע את שכרו לפי ההתמודדות הרוחנית שלו

השאלה הכללית מאז ומתמיד היא מה האדם מחפש, רוחניות או גשמיות, וכמו שכתוב בספר הישר לר"ת, שיש מי שאוכל כדי שיוכל לחיות, ויש מי שחי כדי לאכול, ודבר זה ניכר בדברים הללו, ועלינו לדעת שיש לנו את הניסיונות הללו במהלך כל היום, המסחר הזה קיים כל הזמן, מה מוותרים בשביל מה, אם האדם מוותר על תפילה כדי שיוכל לישון עוד חמש דקות - נפל. רבנו מרן המשגיח זצוק"ל היה אומר שיתכן מצב שהאדם יקח לעצמו עוד 'פירור' של שינה, ויפסיד את כל התפילה, אם הוא מראה שהתפילה שווה חמש דקות שינה - לפי זה יקבל שכר בשמים. וכך בכל מעשיו, כל מה שהאדם עושה ומתמודד עם עוד כמה דקות הגנה בעולם הזה - לפי זה הוא קובע את שכרו בעולם הבא, ובזה נמצא הניסיון.

כל הבריאה עומדת למבחן כל העת האם אתה משתייך לאברהם אבינו, או לבלעם הרשע, לא שייך באמצע, וכמו שרבנו מרן המשגיח זצוק"ל היה אומר: לאיזה 'בית מדרש' אתה משתייך, 'אברהם' או 'בלעם' ישיבה, לכל אחד יש מקום תלמוד. ועל כל אחד מוטל לדעת שכל יום הוא קובע באיזה ישיבה הוא לומד ואיפה הוא נמצא, והכל תלוי בנו.

עיקר העבודה היא בחיים הפשוטים, בצורת הקימה מהשינה, בלימוד, בדיבור, הדברים הפשוטים, ואז כשבא ניסיון גדול כבר יותר קל לעמוד בו. העיקר הוא לעמוד בכל הניסיונות הפשוטים, אין דבר כזה "עוד יום", עוד יום של ניצחון ליצר הרע מביא את האדם לעולם אחר, זה עיקר ההתמודדות.

זה המפתח שאיתו נצא מהפרשה הזו, העולם מתנהל בצורה של יהודים וגויים, וגם יהודי יכול להתנהג בצורה של גוי, הגוף והיצר הרע מושכים לתאוות העולם הזה, והתורה מלמדת אותנו להיפך, לברוח מזה, ואנו חיים חיי תורה.

מתוך משא רבינו מרן שליט"א להורי וילדי תשב"ד עם תחילת לימוד החומש - ו' תמוז תשפ"ג

באוור מורגשת הקדושה, נמצאים כאן איתנו מרביצי התורה שליט"א, לומדי התורה, עמלי התורה, והילדים הקדושים והטהורים שמתחילים היום ללמוד חומש המסר העיקרי להורים, לדעת שכל ילד הוא עולם מלא, לכל אחד יש את טביעות האצבעות שלו שאין אותם לאף אדם אחר בעולם, ולכל ילד יש את האצבע שלו שמראה מה הוא, יש לו שליחות בעולם, אין בעולם שום אצבע שדומה לאצבע אחרת. ומכל זה אנו למדים את השליחות שיש לכל ילד, לכל ילד יש תפקיד בעולם ולפי זה הוא יגדל.

התורה עוברת מדור לדור, נמצאים כאן סבים של ילדים שמתחילים ללמוד היום חומש, וכשהסבא רואה שבנו מעביר את מה שהוא קיבל ממנו, לילדים שלו, הוא רואה שהבן קיבל ממנו את הכוח להעביר את התורה הלאה, אז הוא יודע שהתורה שהוא לימד את הבן עוברת הלאה. הוא לא גידל רק את הבנים שלו, גם את הנכדים המושפעים לטובה מכוח מה שהוא חיך את בניו הוא גידל, המסורת של התורה עוברת הלאה.

שהחיידר כאן כולו שאיפה אחת, לגדל את הילדים לתורה, וזה המטרה הנכונה בחיים, ליצור אווירה של 'כתינוק הבורח אל בית הספר', לא לברוח מבית הספר, להיפך, הוא בורח אל בית הספר, הוא רוצה ללמוד, התורה מתוקה אצלו, הוא אוהב את הרבי בחיידר, הוא אוהב את התורה.

אבל גם אם יש חיידר טוב שמלמדים בו את הילדים כמו שצריך, עדין תפקידם של ההורים ממש, החיידר עושה את השליחות של ההורים, התפקיד של ההורים של 'יושנתם לבנך' ממש. החיידר נותן את המסגרת, אבל גם לאבא יש תפקיד, הוא חייב להשקיע בילד כמה דקות בכל יום, לחנכו לאהבת התורה, לאהבת המצוות, לאהבת התפילה, לאהבת המידות טובות. זה נשאר התפקיד של ההורים.

וכאן היא הברכה, בלעם בירך את עם ישראל "מה טבו אהליך יעקב משכנתיך ישראל", הוא ראה את זה כבר אז, אבל המעלה הגדולה הזאת של עם ישראל ממשיכה עד היום. והדברים ידועים, בכל מקום שיש חיידר, יש ישיבה, יש כולל, יש תורה. אם מקימים קהילה בקידוש ד', הקב"ה משלם בהצלחה. וכולי ברכה שהילדים כאן יגדלו בתורה ויראת שמים, והקהילה תתפתח עוד ועוד, ויגדלו כאן תלמיד חכמים גדולי תורה, ועד ביאת גואל המקום כאן יהיה מקום מרכזי לתורה ויראת שמים. ברכה והצלחה לכולם.

(מסיבת חומש בת"ת דרכי שמואל - אחיסמך)

לתרומות והנצחות:

מכון 'צור התורה'
0747-3464-65
לבקלת הגיליון מידי שבוע באמייל:
mzh0747@gmail.com

הכתובה המחודרת

- לאחר שאזל מהשוק -
ניתן להשיג את המהדורה החדשה של 'הכתובה המחודרת'
שנכתבה בדקדוק רב על פי הוראותיו הברורות של
רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א
בת"ת פניבז' - גבעת הישיבה
לישיבות: קו המכון: 0747-3464-65

לעילוי נשמת

הר"ד שמואל ב"ר גדליה גרינבוים ז"ל
נלב"ע ז' תמוז תשפ"ג
הנצח נ"י אחיינו ידידנו מתלמידי מרן שליט"א
הרה"ג רבי א.ד.ר. שליט"א

לעילוי נשמת

מרת אסתר זהבה בת רבי ראובן
יהושע הכהן פרי-חן ע"ה
נלב"ע י"ח תמוז תשע"ח
הנצח נ"י ידידנו מבני המשפחה הי"ד